

Lagrådsremiss

Åtgärder mot missbruk av stiftelser

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 28 oktober 2004

Thomas Bodström

Sten Andersson
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen föreslås ändringar i stiftelselagen (1994:1220) och lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.

Enligt förslaget skall stiftelser, som inte har någon behörig företrädare i Sverige, bemyndiga en person som bor i Sverige att på stiftelsens vägnar ta emot delgivning.

Det föreslås vidare att stiftelseregistret skall innehålla uppgift om revisorer i registrerade stiftelser.

Slutligen föreslås att pensionsstiftelser inte skall få vara bolagsmän i handelsbolag.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2005.

Innehållsförteckning

1	Beslut.....	3
2	Lagtext.....	4
2.1	Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220).....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag	8
3	Ärendet och dess beredning.....	9
4	Åtgärder mot ekonomisk brottslighet i stiftelser	9
4.1	Regeringens ekobrottsstrategi.....	9
4.2	Stiftelser och delgivning	10
4.3	Pensionsstiftelser och handelsbolag.....	12
5	Registrering av revisorer i stiftelser.....	15
6	Ikraftträdande m.m.	17
7	Kostnader och andra konsekvenser	18
8	Författningskommentar	18
8.1	Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)	18
8.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag	22
Bilaga 1	Lagförslagen i promemorian (Ds 2003:24)	24
Bilaga 2	Förteckning över remissinstanser	29

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220), och
2. lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

Härigenom föreskrivs i fråga om stiftelselagen (1994:1220)

dels att 9 kap. 7 och 8 §§ samt 10 kap. 2 och 3 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 2 kap. 16 a och 23 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

16 a §

Om stiftelsen inte har någon behörig företrädare som är bosatt här i landet, skall styrelsen bemyndiga en person som är bosatt i Sverige att på stiftelsens vägnar ta emot delgivning (särskild delgivningsmottagare). Ett sådant bemyndigande får inte lämnas till någon som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

23 a §

Om stiftelsen eller dess förvaltare inte har någon behörig företrädare som är bosatt här i landet, skall förvaltaren bemyndiga en person som är bosatt i Sverige att på stiftelsens vägnar ta emot delgivning (särskild delgivningsmottagare). Ett sådant bemyndigande får inte lämnas till någon som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

9 kap.

7 §

I en stiftelse med egen förvaltning skall tillsynsmyndigheten förordna

1. ny styrelseledamot, om detta behövs för att styrelsen skall bli beslutför, <i>samt</i>	1. <i>en</i> ny styrelseledamot, om detta behövs för att styrelsen skall bli beslutför,
2. ordförande i styrelsen i fall då	2. ordförande i styrelsen i fall då

någon annan än styrelsen skall utse ordförande men inte gör *detta*.

Förordnandet gäller *intill* dess att en ny ledamot eller ordförande har blivit utsedd i behörig ordning. Har den förre ledamoten entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye ledamoten för den tid entledigandet avser.

Tillsynsmyndigheten skall förordna ny förvaltare för en stiftelse med anknuten förvaltning, om stiftelsen saknar förvaltare.

Förordnandet gäller tills vidare. Har den förre förvaltaren entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye förvaltaren för den tid entledigandet avser.

någon annan än styrelsen skall utse ordförande men inte gör *det, samt*

3. en i Sverige bosatt särskild delgivningsmottagare, när en sådan skall finnas enligt 2 kap. 16 a § men inte har utsetts.

Ett förordnande enligt första stycket 1 och 2 gäller till dess att en ny ledamot eller ordförande har blivit utsedd i behörig ordning. Har den förre ledamoten entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye ledamoten för den tid entledigandet avser.

Ett förordnande enligt första stycket 3 gäller till dess att tillsynsmyndigheten har beslutat att förordnandet inte längre skall gälla. Tillsynsmyndigheten skall meddela ett sådant beslut, om det inte längre finns skäl att ha kvar förordnandet.

8 §

Tillsynsmyndigheten skall förordna

1. en ny förvaltare för en stiftelse med anknuten förvaltning, om stiftelsen saknar förvaltare, och

2. en i Sverige bosatt särskild delgivningsmottagare, när en sådan skall finnas enligt 2 kap. 23 a § men inte har utsetts.

Ett förordnande enligt första stycket 1 gäller tills vidare. Har den förre förvaltaren entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye förvaltaren för den tid entledigandet avser.

Ett förordnande enligt första stycket 2 gäller till dess att tillsynsmyndigheten har beslutat att förordnandet inte längre skall gälla. Tillsynsmyndigheten skall meddela ett sådant beslut, om det inte längre finns skäl att ha kvar förordnandet.

10 kap.

2 §¹

Om inte annat följer av 6 § andra stycket skall en stiftelses styrelse eller förvaltare anmäla stiftelsen för registrering i stiftelseregistret

1. i fall som avses i 1 § första stycket 2 senast sex månader efter det att stiftelsen bildades,

2. i övriga fall senast sex månader efter det att stiftelsen blev bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078).

Anmälan enligt första stycket Anmälan skall innehålla uppgift om
skall innehålla uppgift om

sens postadress och telefon samt om 1. *stiftelsens postadress och telefon,*

styrelseledamöternas namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon eller förvaltarens namn eller firma, organisationsnummer, postadress och telefon. Vid egen förvaltning skall den vidare innehålla uppgift om den ort där styrelsen har sitt säte, eller om säte inte är bestämt, där förvaltningen huvudsakligen utövas. Vid anknu- 2. *styrelseledamöternas namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon eller förvaltarens namn eller firma, organisationsnummer, postadress och telefon,*

ten förvaltning skall uppgift i stället lämnas om den ort där förvaltaren har sitt säte, eller om säte inte är bestämt, där förvaltarens egen förvaltning huvudsakligen utövas eller, om förvaltaren är ett handelsbolag, där bolaget har sitt huvudkontor inrättat. 3. *revisorns namn, personnummer och postadress samt, om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, vem som är huvudansvarig för revisionen och bolagets organisationsnummer.*

Vid egen förvaltning skall *anmälan* vidare innehålla uppgift om den ort där styrelsen har sitt säte eller, om säte inte är bestämt, där förvaltningen huvudsakligen utövas. Vid anknuten förvaltning skall uppgift i stället lämnas om den ort där förvaltaren har sitt säte eller, om säte inte är bestämt, där förvaltarens egen förvaltning huvudsakligen utövas eller, om förvaltaren är ett handelsbolag, där bolaget har sitt huvudkontor inrättat.

Till anmälan skall det fogas en kopia av stiftelseförordnandet, om det är möjligt. Har styrelsen eller förvaltaren enligt 2 kap. 7 § fattat beslut om namn för stiftelsen, skall anmälan innehålla uppgift även om namnet.

3 §²

Anmälan för registrering i stiftelseregistret skall genast göras

1. när en föreskrift i stiftelseförordnandet har ändrats eller upphävts enligt bestämmelserna i 6 kap.,

2. när en ändring har inträtt i något förhållande som avses i 2 § andra stycket,

3. när någon har bemyndigats att

2. när en ändring har inträtt i något förhållande som avses i 2 § andra och tredje styckena,

3. när någon har bemyndigats att

¹ Senaste lydelse 1999:1106.

² Senaste lydelse 1998:306.

företräda stiftelsen enligt 2 kap. 16 § andra stycket eller 23 § andra stycket, företräda stiftelsen enligt 2 kap. 16 § andra stycket eller 23 § andra stycket *eller att ta emot delgivning enligt 2 kap. 16 a eller 23 a §,*

4. när stiftelsen inte längre är registreringsskyldig enligt denna lag, samt

5. när stiftelsen är upplöst.

I fall som avses i första stycket 3 skall uppgift lämnas om företrädarens namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon. Har styrelsen eller förvaltaren beslutat att rätten att företräda stiftelsen samt att teckna dess namn och firma får utövas endast av två eller flera i förening, skall detta också anmälas för registrering i stiftelseregistret. Någon annan inskränkning i rätten att företräda stiftelsen och att teckna dess namn och firma får inte registreras.

När anmälan enligt första stycket 2 avser byte av förvaltare skall anmälan göras av den nye förvaltaren. I fall som avses i första stycket 5 skall anmälan göras av den avträdande styrelsen eller förvaltaren. I övriga fall skall anmälan göras av styrelsen eller förvaltaren.

I fall som avses i första stycket 3 skall uppgift lämnas om företrädarens *eller den särskilde delgivningsmottagarens* namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon. Har styrelsen eller förvaltaren beslutat att rätten att företräda stiftelsen samt att teckna dess namn och firma får utövas endast av två eller flera i förening, skall detta också anmälas för registrering i stiftelseregistret. Någon annan inskränkning i rätten att företräda stiftelsen och att teckna dess namn och firma får inte registreras.

När anmälan enligt första stycket 2 avser byte av förvaltare skall anmälan göras av den nye förvaltaren. I fall som avses i första stycket 5 skall anmälan göras av den avträdande styrelsen eller förvaltaren. *Om tillsynsmyndigheten har utsett en särskild delgivningsmottagare enligt 9 kap. 7 eller 8 §, skall anmälan göras av delgivningsmottagaren.* I övriga fall skall anmälan göras av styrelsen eller förvaltaren.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2. En stiftelse som är registrerad när lagen träder i kraft skall anmäla revisor som har utsetts före ikraftträdandet för registrering. En sådan anmälan skall göras före utgången av december 2005 om stiftelsen har anknuten förvaltning och före utgången av juni 2006 om stiftelsen har egen förvaltning.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag skall införas en ny paragraf, 1 kap. 2 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 a §

En pensionsstiftelse enligt 9 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. får inte vara bolagsman i ett handelsbolag. Detsamma gäller för en personalstiftelse enligt 27 § samma lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2. Bestämmelserna i 1 kap. 2 a § gäller inte om pensions- eller personalstiftelsen har inträtt som bolagsman i handelsbolaget före lagens ikraftträdande och ansökan om registrering av bolagsavtalet har kommit in till Bolagsverket före utgången av december 2005.

3 Ärendet och dess beredning

Riksenheten mot ekonomisk brottslighet (REKO) föreslog i rapporten *Stiftelser, Ett redskap i ekonomisk brottslighet?* (1997:4) att stiftelselagen (1994:1220) skulle ses över i vissa avseenden. En översyn borde enligt REKO ha som syfte att begränsa möjligheterna att använda stiftelseformen som ett redskap i ekonomisk brottslighet. Vidare föreslog Länsstyrelsen i Stockholms län i en skrivelse till Justitiedepartementet den 24 november 1997 (dnr Ju97/6072) vissa ändringar i stiftelselagen och stiftelseförordningen (1995:1280). De båda framställningarna diskuterades vid en av Justitiedepartementet anordnad hearing i december 1997. Regeringen föreslog därefter riksdagen att stiftelseregistret skall innehålla ytterligare vissa identitetsuppgifter avseende styrelseledamöter, förvaltare och särskilt bemyndigade företrädare. Riksdagen antog regeringens förslag (se prop. 1997/98:98, bet. 1997/98:LU22, rskr. 1997/98:221).

I propositionen uttalade regeringen att den avsåg att, efter ytterligare beredning, återkomma om de andra förslag som lämnas i REKO-rapporten och framställningen från Länsstyrelsen i Stockholms län. Inom Justitiedepartementet har därför upprättats promemorian *Åtgärder mot missbruk inom associationsrätten* (Ds 2003:24) där vissa av förslagen har behandlats. Andra förslag kommer att behandlas i samband med den allmänna översynen av stiftelselagen som har inletts inom Justitiedepartementet.

Promemorian, vars lagförslag finns i *bilaga 1*, har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 2*. En sammanställning av remissvaren finns tillgänglig i Justitiedepartementet (dnr Ju2003/4349/L1).

I promemorian har också lämnats förslag om när val och entlediganden av styrelseledamöter i aktiebolag får rättsverkan samt förslag om registrering av revisorer i handels- och föreningsregistren. Förslagen om rättsverkan av val och entledigande av styrelseledamöter i aktiebolag har behandlats i lagrådsremissen *Ny aktiebolagslag*, som regeringen beslutade i maj 2004 (dnr Ju2001/220/L1). Förslagen om registrering av revisorer i handels- och föreningsregistren kommer att behandlas i senare sammanhang.

4 Åtgärder mot ekonomisk brottslighet i stiftelser

4.1 Regeringens ekobrottsstrategi

År 1995 lade regeringen fram en strategi för samhällets samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten som riksdagen ställde sig bakom (skr. 1994/95:217, bet. 1994/95:JuU25, rskr. 1994/95:412). Strategin syftade till att utveckla och effektivisera samhällets förmåga att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra ekonomisk brottslighet. I strategin redovisades ett åtgärdsprogram för att genomföra de uppsatta målen. Åtgär-

derna omfattade bl.a. förbättrad myndighetsstruktur, förstärkt skattekontroll och förenklad skattelagstiftning, bättre lagstiftning om bolagsstyrelser, skärpt lagstiftning mot penningtvätt m.m.

Regeringen har i årliga skrivelser till riksdagen redovisat läget när det gäller den ekonomiska brottsligheten och genomförandet av 1995 års strategi.

De förslag som lämnades i departementspromemorian Åtgärder mot missbruk inom associationsrätten (Ds 2003:24) och som behandlas nedan är ett uttryck för den särskilda satsning som inleddes genom 1995 års strategi.

4.2 Stiftelser och delgivning

Regeringens förslag: Stiftelser som inte har någon behörig företrädare i Sverige skall vara skyldiga att utse en person som är bosatt i Sverige att ta emot delgivning. Detsamma skall gälla om stiftelsens förvaltare saknar behörig företrädare som är bosatt här i landet. Om stiftelsen eller förvaltaren inte gör det, skall tillsynsmyndigheten utse en delgivningsmottagare för stiftelsen.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 46–49).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig, förutom *Rikspolisstyrelsen* och *Sveriges Redovisningskonsulters Förbund*, har tillstyrkt förslaget eller inte haft några invändningar mot det. Rikspolisstyrelsen och Sveriges Redovisningskonsulters Förbund har ansett att en stiftelse skall kunna förpliktas att gå i likvidation, om någon delgivningsmottagare inte har utsetts där detta har varit nödvändigt.

Bakgrund: När det gäller myndigheters och andras möjligheter att komma i kontakt med och rikta anspråk mot juridiska personer är reglerna om delgivning av central betydelse. Det är ett välkänt förhållande att juridiska personer som används för kriminell eller annan oseriös verksamhet ofta är svåra att delge, t.ex. därför att det inte finns någon som är behörig att ta emot delgivning.

En juridisk person delges i regel genom att handlingen överlämnas till någon som har rätt att företräda den juridiska personen eller, om flera är gemensamt behöriga, till någon av dem (se 9 § delgivningslagen [1970:428]).

En stiftelse med egen förvaltning företräds av styrelsen. Styrelsen har, om stiftelsen är registrerad i stiftelseregistret, möjlighet att bemyndiga någon annan att företräda stiftelsen (se 2 kap. 16 § stiftelselagen [1994:1220]). Om stiftelsen har anknuten förvaltning, dvs. om stiftelsen förvaltas av en juridisk person, är det förvaltarens ställföreträdare som företräder stiftelsen. Förvaltaren kan också bemyndiga någon att företräda stiftelsen (se 2 kap. 23 § stiftelselagen).

Bestämmelserna om vem som företräder en stiftelse innebär att stiftelser med egen förvaltning kan delges genom var och en av sina styrelseledamöter eller genom den som har fått ett bemyndigande att företräda stiftelsen. Stiftelser med anknuten förvaltning kan i stället

delges genom förvaltaren. Eftersom förvaltaren alltid är en juridisk person, får det med tillämpning av de regler som gäller för den juridiska personen, t.ex. aktiebolagslagen (1975:1385), avgöras vem som är behörig att ta emot delgivning. Stiftelsen kan också delges genom den som har fått förvaltarens bemyndigande att företräda stiftelsen.

Stiftelselagen saknar bestämmelser om att någon av dem som företräder stiftelsen, eller, vid anknuten förvaltning, som företräder förvaltaren måste vara bosatt i Sverige. Om samtliga företrädare för en stiftelse eller, vid anknuten förvaltning, för en förvaltare är bosatta utomlands, kan detta förhållande givetvis försvåra delgivning med stiftelsen.

Motsvarande problem kan uppkomma också i fråga om andra juridiska personer men har då föranlett särskilda regler. Om ett aktiebolag inte har någon behörig ställföreträdare som är bosatt i Sverige, skall styrelsen bemyndiga en person som bor i Sverige att på bolagets vägnar ta emot delgivning (se 8 kap. 33 § aktiebolagslagen). Syftet med regeln, som infördes i samband med tillkomsten av EES-avtalet, är att det alltid skall finnas en här i landet bosatt person som är behörig att ta emot delgivning (jfr prop. 1992/93:68 s. 63). För bolag som saknar en registrerad behörig företrädare och dessutom har låtit bli att utse en särskild delgivningsmottagare gäller särskilda bestämmelser om delgivning. I ett sådant fall får bolaget, om andra försök att delge bolaget har misslyckats eller bedömts som utsiktslösa, delges genom kungörelsedelgivning (se 16 § andra stycket 3 delgivningslagen).

Bestämmelser om särskilda delgivningsmottagare finns också för ekonomiska föreningar (se 6 kap. 11 § lagen [1987:667] om ekonomiska föreningar). Några bestämmelser om särskilda delgivningsmottagare finns däremot inte för stiftelser.

Skälen för regeringens förslag: Redan i dag förekommer det stiftelser där samtliga ställföreträdare är bosatta utomlands. Uppenbarligen kan detta försvåra delgivning med stiftelsen. Detta förhållande kan i sin tur utnyttjas av oseriösa aktörer som bedriver verksamhet under en stiftelses täckmantel och låter denna företrädas av personer som är bosatta i utlandet. Praktiska skäl talar därför för att införa bestämmelser om särskilda delgivningsmottagare för de stiftelser som saknar ställföreträdare bosatta i Sverige. Ett sådant krav kan inte anses stå i strid med EG-rättens förbud mot diskriminering på grund av nationalitet (jfr prop. 1992/93:68 s. 63) och uppställs, såsom ovan har framgått, redan på aktiebolagsrättens och föreningsrättens områden.

Bestämmelserna bör gälla även stiftelser med anknuten förvaltning. Om stiftelsens förvaltare inte har någon i Sverige bosatt ställföreträdare eller särskild delgivningsmottagare, bör förvaltaren sålunda vara skyldig att förordna en person som är bosatt i Sverige att ta emot delgivning för stiftelsen.

Reglerna måste dock, om de skall vara meningsfulla, utformas på ett sådant sätt att de får effekt även på stiftelser som förvaltas på ett mindre seriöst sätt. Det måste därför vara möjligt att vidta något slag av åtgärder i fråga om de stiftelser som underlåter att utse en delgivningsmottagare.

I fråga om aktiebolag gäller, sedan den 1 januari 2002, att bolaget, om det är skyldigt att ha en särskild delgivningsmottagare men inte har någon sådan, kan förpliktas att gå i likvidation (se 13 kap. 10 §

aktiebolagslagen). Motsvarande bestämmelser gäller sedan den 1 januari 2004 även för ekonomiska föreningar (se 11 kap. 4 a § lagen om ekonomiska föreningar).

Rikspolisstyrelsen och *Sveriges Redovisningskonsulters Förbund* har förordat att även stiftelser skall förpliktas att gå i likvidation, om de är skyldiga att ha en delgivningsmottagare men inte utser någon sådan. En bestämmelse om att en stiftelse i den angivna situationen skall vara skyldig att gå i likvidation framstår dock inte som lämplig när det gäller stiftelser, bl.a. därför att en likvidation skulle kunna stå i strid med stiftarens avsikter.

En annan möjlighet är att överlåta till tillsynsmyndigheten att förordna en delgivningsmottagare när en sådan skall finnas men inte har utsetts. Liknande regler finns redan på stiftelserättens område. Sålunda har tillsynsmyndigheten redan vissa möjligheter att förordna styrelseledamöter respektive förvaltare för stiftelser (se 9 kap. 7 och 8 §§ stiftelselagen). Även mot en lösning av detta slag kan det i och för sig riktas invändningar. Den person som tillsynsmyndigheten ger uppdraget kan ju ha lika svårt som delgivningsmyndigheterna att överbringa den handling som delgivningen gäller till stiftelsens styrelse eller förvaltare. Den risken är det emellertid rimligt att styrelsen eller förvaltaren får bära. Lösningen framstår alltså som acceptabel och torde dessutom bidra till att styrelsen eller förvaltaren självmant utser en lämplig delgivningsmottagare.

Vi föreslår alltså att tillsynsmyndigheten skall kunna förordna en delgivningsmottagare.

4.3 Pensionsstiftelser och handelsbolag

Regeringens förslag: Pensionsstiftelser och personalstiftelser skall inte kunna vara bolagsmän i handelsbolag.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens förslag (se s. 49–52).

Remissinstanserna: *Sveriges advokatsamfund* har avstyrkt förslaget i dess helhet. *Sveriges Redovisningskonsulters Förbund* har ansett att pensionsstiftelser skall få vara kommanditdelägare, medan *Swedish Pension Fund Association* har ansett att i vart fall större pensionsstiftelser även skall få vara bolagsmän i handelsbolag. *Swedish Pension Fund Association* har vidare ansett att ställningstagandet i frågan bör samordnas med det pågående införlivandet i svensk rätt av reglerna i det s.k. tjänstepensionsdirektivet.

Övriga remissinstanser som har yttrat sig har godtagit promemorians förslag.

Bakgrund: Enligt 1 § lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelser m.m. (tryggandelagen) kan en arbetsgivares utfästelse om pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande tryggas genom särskild redovisning av pensionsskuld eller genom avsättning av medel till pensionsstiftelse. Med pensionsstiftelse avses en av arbetsgivaren grundad stiftelse vars uteslutande ändamål är att trygga utfästelser om

pension till arbetstagare eller arbetstagares efterlevande. En pensionsstiftelses styrelse svarar för att stiftelsens förmögenhet är placerad på ett "nöjaktigt sätt" och för att stiftelsens medel inte används för annat än stiftelsens ändamål (se 9 och 10 a §§ tryggandelagen).

"Nöjaktig placering" har i praxis beskrivits som en placering som vid en allmän bedömning framstår som ändamålsenlig med hänsyn till pensionsstiftelsens syfte. Placeringens säkerhet har ansetts som mera angelägen än möjligheten till avkastning. Något krav på att stiftelsen måste placera sina medel i visst slag av tillgångar har dock inte uppställts. Exempelvis har det ansetts godtagbart när en stiftelse placerat sina medel i nästan enbart aktier (se RÅ 1979 ref. 2:9 och 1986 ref. 171 samt Olsson, Näringsdrivande stiftelser, 1996, s. 344 f).

En särskild form av medelsplacering är tillskott till handelsbolag. Den som går in i ett handelsbolag blir samtidigt, såsom bolagsman, personligen ansvarig för handelsbolagets skulder.

Frågan om en pensionsstiftelse får placera medel genom att vara bolagsman i ett handelsbolag skall bedömas med beaktande av de nyss nämnda bestämmelserna i tryggandelagen om att stiftelsens förmögenhet skall vara placerad på ett nöjaktigt sätt. I praxis har det ansetts att en sådan placering inte utgör en nöjaktig placering av stiftelsens förmögenhet och att den därför inte är tillåten (jfr Kammarrättens i Stockholm dom den 24 november 1992, mål 26-1991).

Det har emellertid visat sig att det ändå förekommer att pensionsstiftelser fungerar som bolagsmän i handelsbolag. Konstruktionen har använts i avancerade s.k. skalbolagsaffärer. Pensionsstiftelser kan i en sådan affär utnyttjas på följande sätt. Ett handelsbolag konstruerar förluster genom optionsaffärer med andra handelsbolag inom samma ägarkrets. Förlusterna drar bolaget av mot vinster i den ordinarie verksamheten. Innan de andra handelsbolagens vinster till följd av optionsaffärerna realiseras, säljs andelar i dessa handelsbolag vidare för en köpeskilling som motsvarar anskaffningskostnaden för andelarna. Köparna är andra handelsbolag i skalbolagsköparens sfär till vilka vinsterna således flyttas. Bolagsmännen i dessa handelsbolag är pensionsstiftelser. Eftersom dessa är skattebefriade, undgår vinsterna beskattning (jfr 7 kap. 2 § inkomstskattelagen [1999:1229]).

Trots att det i praxis har ansetts att en pensionsstiftelse inte får placera sin förmögenhet i handelsbolag, förekommer det alltså sådana placeringar. De bolagsavtal som pensionsstiftelserna träffar torde därvid vara civilrättsligt bindande mellan parterna. Bolagsverket har enligt nuvarande lagstiftning inte någon möjlighet att vägra registrering i handelsregistret av ett bolag där någon av bolagsmännen är en pensionsstiftelse. Sedan uppgifterna om bolaget har förts in i handelsregistret föreligger ett handelsbolag (se 1 kap. 1 § lagen om handelsbolag och enkla bolag).

Skälen för regeringens förslag: Såsom nyss har nämnts finns det en risk att konstruktionen med pensionsstiftelser som bolagsmän i handelsbolag används för mindre seriösa syften. Enligt *Skattemyndigheten i Stockholm* har pensionsstiftelser använts i mycket avancerade skalbolagsupplägg där handels- och kommanditbolag, i vilka stiftelserna placerat medel, bedrivit handel med obeskattade vinstmedel på miljardbelopp. Att

en associationsform som åtnjuter skattebefrielse utnyttjas på ett sådant sätt bör uppenbarligen inte accepteras.

När man överväger frågan om det bör införas ett förbud för pensionsstiftelser att vara bolagsmän i handelsbolag bör man också beakta de krav som bör ställas på placering av stiftelsens förmögenhet. Därvid kan det i förstone synas ligga nära till hands att göra jämförelser med rätten för en pensionsstiftelse att äga aktier i ett aktiebolag, en rätt som är oomstridd. Det finns emellertid en väsentlig skillnad mellan en placering av en stiftelses medel i aktier och en placering i en andel i ett handelsbolag. En akties värde varierar men understiger aldrig noll och innehavet av aktier kan därför inte försätta stiftelsen i en skuldsituation. En bolagsman i ett handelsbolag är däremot solidariskt ansvarig för bolagets förpliktelser. Resultatet av ett innehav av en andel i ett handelsbolag kan därför bli att pensionsstiftelsen påförs ansvar för en förlust som mycket väl kan överstiga insatsen. En placering av stiftelsens förmögenhet i ett handelsbolag framstår alltså från pensionsdestinatärernas synpunkt som särskilt riskfylld. Som nyss nämnts har det i praxis inte heller ansetts att en placering av detta slag är förenlig med bestämmelsen i tryggandelagen om nöjaktig placering. Det kan också hävdas att ett engagemang som bolagsman i ett handelsbolag – som definitionsmässigt är avsett att bedriva näringsverksamhet – inte stämmer överens med det ändamål som gäller för en pensionsstiftelse. Därtill kommer att ett sådant engagemang också kan strida mot den vårdnadsplikt som styrelsen i eller förvaltaren för en stiftelse har enligt stiftelserättsliga principer (jfr prop. 1993/94:9 s. 124).

Konstruktionen med pensionsstiftelser som bolagsmän i handelsbolag ligger alltså inte i linje med de principer som gäller för placering av en pensionsstiftelses förmögenhet.

Det nu sagda väcker frågan om det bör införas ett uttryckligt förbud för pensionsstiftelser att vara bolagsmän i handelsbolag.

En remissinstans har menat att något ställningstagande till den frågan inte bör göras förrän i samband med det förestående införlivandet av tjänstepensionsdirektivet.³ Införlivandet av det direktivet gör det nödvändigt att se över bl.a. placeringsreglerna för pensionsstiftelser (jfr artikel 18 i direktivet). Direktivet ingår bland åtgärderna för att tillskapa en integrerad marknad inom EU för finansiella tjänster, inklusive anskaffning och förmedling av riskkapital. Enligt direktivet får medlemsstaterna inte hindra tjänstepensionsinstitut från att investera på riskkapitalmarknader (se artikel 18 punkten 5 c). En pensionsstiftelse torde utgöra ett tjänstepensionsinstitut i direktivets mening. Riskkapitalbolag har i Sverige i allmänhet formen av kommanditbolag (ett särskilt slag av handelsbolag där någon eller några av bolagsmännen inte är solidariskt ansvariga för bolagets förpliktelser) och motsvaras av s.k. limited partnerships i Storbritannien och i vissa andra länder. Det skulle därför kunna hävdas att ett förbud för pensionsstiftelser att vara bolagsmän i handelsbolag är liktydigt med ett förbud för pensionsstiftelser att investera i riskkapitalbolag i den juridiska form de för närvarande i allmänhet har.

³ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/41/EG av den 3 juni 2003 om verksamhet i och tillsyn över tjänstepensionsinstitut, se dir. 2003:125.

Enligt vår uppfattning utgör emellertid ett förbud för en pensionsstiftelse att vara bolagsman i ett handelsbolag inte något generellt hinder för pensionsstiftelser att investera i riskkapitalbolag, exempelvis indirekt genom att bilda helägda aktiebolag som går in som bolagsmän i handelsbolag. Pensionsstiftelser kommer alltså fortfarande att kunna göra investeringar i olika slag av riskkapitalprojekt, fastän utan att behöva utsätta sig för de särskilda risker som är förenade med andelsinnehav i ett handelsbolag. Någon konflikt med tjänstepensionsdirektivet synes alltså inte uppkomma.

Enligt vår mening bör det därför införas ett uttryckligt förbud för pensionsstiftelser att vara bolagsman i handelsbolag.

Ett kommanditbolag utgör ett särskilt slag av handelsbolag. *Sveriges Redovisningskonsulters Förbund* har menat att det inte finns skäl att låta ett förbud som nu diskuteras omfatta det fallet då en pensionsstiftelse går in som *kommanditdelägare* i ett kommanditbolag. En kommanditdelägare svarar inte för mer än vad han eller hon har satsat i bolaget. Ett kommanditdelägarskap kan därför från risk- och avkastningssynpunkt i huvudsak likställas med ett aktieinnehav.

Vi anser dock inte att det finns anledning att undanta kommanditdelägarskap från förbudet. En del av de principiella invändningar som kan riktas mot en pensionsstiftelses deltagande i ett vanligt handelsbolag kan riktas även mot deltagande som kommanditdelägare. Till detta kommer att rättsliga konstruktioner av detta slag har utnyttjats för skatteundandragande.

Mot den angivna bakgrunden anser vi att det föreslagna förbudet för pensionsstiftelser att vara bolagsmän i handelsbolag bör avse även deltagande såsom kommanditdelägare i ett kommanditbolag.

Det kan dock finnas anledning att återkomma till det nu föreslagna förbudet i samband med den nyligen tillsatta utredningen om den skattemässiga behandlingen av tjänstepensioner och privat pensionssparande m.m. (se dir. 2004:99).

Även personalstiftelser (dvs. en av en arbetsgivare grundad stiftelse som för arbetstagare eller efterlevande avser att främja andra förmåner än trygghet av pension, se 27 § tryggandelagen) måste tillämpa bestämmelserna om nöjaktig placering av stiftelsens förmögenhet (se 30 § tryggandelagen jämförd med 10 a § samma lag). En personalstiftelse, vars ändamål uteslutande är att lämna understöd vid arbetslöshet, sjukdom eller olycksfall, är skattskyldig enbart för inkomst på grund av innehav av fastighet (se 7 kap. 16 § inkomstskattelagen). Enligt vår mening bör därför personal- och pensionsstiftelser i detta sammanhang behandlas på ett och samma sätt. Förbudet för pensionsstiftelser att vara bolagsmän i handelsbolag, inklusive kommanditbolag, bör alltså omfatta även personalstiftelser.

5 Registrering av revisorer i stiftelser

Regeringens förslag: Stiftelseregistret skall, i fråga om där registrerade stiftelser, innehålla uppgift om stiftelsens revisor.

Förslaget i promemorian: Överensstämmer med regeringens förslag (se promemorian s. 57 och 58).

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som har yttrat sig har tillstyrkt förslaget eller inte haft några invändningar mot det.

Skälen för regeringens förslag: I aktiebolagsregistret registreras vem som är revisor i ett aktiebolag (jfr 10 kap. 43 § aktiebolagslagen). Syftet med registreringen är att den som så önskar skall på ett enkelt sätt kunna kontrollera att det finns en revisor i bolaget och att denne är behörig. För den som exempelvis avser att träffa avtal med bolaget eller på annat sätt ha kontakter med detta kan det uppenbarligen ibland vara av intresse att veta vem som har granskat årsredovisningen och bolagets förvaltning. Uppgiften om revisor framgår bl.a. av det registreringsbevis för bolaget som registreringsmyndigheten tillhandahåller.

Också i stiftelser skall det finnas en eller flera revisorer. I vissa fall måste revisorn vara auktoriserad eller godkänd (se 4 kap. 4 och 5 §§ stiftelselagen). Uppgiften om vem eller vilka som är revisorer kan även här vara av intresse för omgivningen, t.ex. en borgenär som träder i kontakt med stiftelsen. Någon skyldighet – eller möjlighet – att registrera uppgift om en stiftelses revisor i stiftelseregistret finns dock inte. Följaktligen innehåller inte heller registreringsbevis för en stiftelse uppgifter av detta slag. Enligt uppgift får länsstyrelserna många förfrågningar om vem som är revisor i en viss stiftelse, förfrågningar som det i dag kan vara svårt eller omöjligt att besvara. Visserligen finns uppgiften ändå som regel tillgänglig hos den aktuella länsstyrelsen. Det beror på att länsstyrelsen – som är skyldig att ingripa om en stiftelse saknar revisor (se 9 kap. 10 § andra stycket 4 jämförd med 4 kap. 8 § stiftelselagen) – i samband med stiftelsens registrering regelmässigt inhämtar uppgift om vem som är revisor i stiftelsen. Också senare ingivna årsredovisningshandlingar kan ge besked om vem som är revisor. De hos länsstyrelserna tillgängliga uppgifterna om revisor är emellertid ofullständiga och ibland också inaktuella och det kan innebära extraarbete för myndigheten att ta fram den.

En bestämmelse om att uppgift om revisor i en stiftelse skall registreras skulle underlätta för tredje man som kommer i kontakt med stiftelsen. Den skulle också vara till nytta för tillsynsmyndigheten vid tillsynen över stiftelser. Risker för att mindre seriösa stiftelser lyckas hålla sig undan den granskning som revisorerna skall utföra torde också minska.

Mot nyttan av en sådan registreringsbestämmelse måste man givetvis väga de eventuella ökade kostnader för stiftelserna som den skulle kunna orsaka. Det kan t.ex. synas som att ett krav på att stiftelser måste anmäla revisor för registrering skulle innebära en hel del byråkratiskt besvär för stiftelsen. Merarbetet torde emellertid i praktiken vara begränsat. Redan i dag inforrdar, som nyss nämnts, länsstyrelsen i samband med registrering av stiftelsen uppgift om revisor. Ett krav på att revisor skall anmälas för registrering skulle alltså i det skedet inte innebära något merarbete. Efterföljande revisorsbyten torde ske med förhållandevis långa tids mellanrum. Dessutom torde de inte sällan ske samtidigt med att stiftelsen byter styrelse m.m. Stiftelsen måste då ändå ge in en registrerings-

anmälan och tillfogandet av uppgift om ny revisor innebär då inte något nämnvärt besvär.

Det kan tilläggas att det vid registrering i stiftelseregistret inte utgår någon avgift för de enskilda registreringsåtgärderna. I stället betalar stiftelsen en årlig registerhållningsavgift som är avsedd att täcka alla förekommande registreringsåtgärder. Registrering av revisorer kommer därför inte att föranleda någon särskild avgift för stiftelsen. Däremot kan den komma att påverka den årliga registerhållningsavgiften.

Vi anser mot denna bakgrund att revisorer för stiftelser bör anmälas för registrering i stiftelseregistret. Registreringsbestämmelsen bör omfatta samtliga registrerade stiftelser.

6 Ikraftträdande m.m.

De föreslagna lagändringarna bör träda i kraft den 1 juli 2005.

Det är naturligt att stiftelseregistrets registrering av revisorer avser även sådana revisorer som har utsetts för lagens ikraftträdande. Samtliga stiftelser som är registrerade i stiftelseregistret när de föreslagna lagändringarna träder i kraft bör därför vara skyldiga att anmäla sina revisorer – även sådana som har utsetts före ikraftträdandet – för registrering. För att underlätta för stiftelserna bör dock skyldigheten att anmäla befintliga revisorer inte inträda omedelbart utan först efter viss övergångstid. Vidare bör – för att undvika att länsstyrelserna till följd av registreringsanmälningar avseende befintliga revisorer drabbas av en oproportionell arbetsbörda – skyldigheten att göra registreringsanmälan inträda i två steg. Vi föreslår därför att anmälan avseende revisorer som har utsetts före ikraftträdandet skall göras före utgången av december 2005 om stiftelsen har anknuten förvaltning och före utgången av juni 2006 om stiftelsen har egen förvaltning.

Förbudet för pensions- och personalstiftelser att vara bolagsmän i handelsbolag bör inte ges verkan på bolagsavtal som har föranlett registrering i handelsregistret före ikraftträdandet av de nya reglerna. Det är också rimligt att förbudet inte träffar avtal som har ingåtts före de nya reglernas ikraftträdande men som vid ikraftträdandet ännu inte hunnit registreras i handelsregistret under förutsättning att registreringsanmälan görs inom viss kortare tid. Förbudet bör därför inte gälla om en pensions- eller personalstiftelse har inträtt som bolagsman i handelsbolaget före lagens ikraftträdande och ansökan om registrering av bolagsavtalet har kommit in till Bolagsverket före utgången av december 2005. Det kommer därmed även i framtiden att kunna förekomma att en pensions- eller personalstiftelse står registrerad som bolagsman i ett handelsbolag. Ett sådant engagemang kan dock vara oförenligt med bestämmelserna i lagen om (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m. och eventuellt föranleda ingripande från tillsynsmyndigheten.

7 Kostnader och andra konsekvenser

Kostnader för det allmänna

Det finns få stiftelser som inte har någon företrädare som är bosatt i Sverige. Förslaget om att stiftelser utan företrädare i Sverige skall utse en särskild delgivningsmottagare (se avsnitt 4.2) torde därför inte ge upphov till annat än ett försumbart merarbete för länsstyrelserna. Förslagen om registrering av revisorer för stiftelser kan ge upphov till en viss ökning av antalet registreringsärenden vid länsstyrelserna och särskilt inledningsvis leda till ett visst resursbehov.

Konsekvenser för företagare m.fl.

Förslaget om att stiftelser utan företrädare i Sverige skall utse en särskild delgivningsmottagare i Sverige (se avsnitt 4.2) torde, som nyss nämnts, komma att aktualiseras i ett mycket litet antal fall. För stiftelsernas del innebär bestämmelsen inget beaktansvärt merarbete, särskilt mot bakgrund av att det normalt bör vara i en stiftelses eget intresse att ha en kontaktbar person i Sverige.

Förslaget att en pensionsstiftelse inte skall få vara bolagsman i ett handelsbolag (se avsnitt 4.3) kan möjligen förhindra bolagsavtal som för de inblandade framstår som skattemässigt förmånliga. Förbudet innebär även en viss formell begränsning av möjligheterna för pensionsstiftelserna att placera på riskkapitalmarknaden. Några negativa effekter för möjligheterna att trygga pensionsutfästelser genom pensionsstiftelser bedöms förslaget dock inte få. Befintliga bolagsavtal påverkas inte.

Inte heller kan förslaget om att revisorer i stiftelser (se avsnitt 5) skall registreras i stiftelseregistret antas ge upphov till något beaktansvärt merarbete. Redan i dag begär länsstyrelsen – som är skyldig att ingripa om en stiftelse saknar revisor – i samband med registrering av stiftelse regelmässigt uppgift om vem som är revisor. En stiftelse måste sedan den har registrerats vara beredd att lämna länsstyrelsen uppgift om revisor. Kostnaden för registreringen torde bli begränsad.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

2 kap. 16 a §

Om stiftelsen inte har någon behörig företrädare som är bosatt här i landet, skall styrelsen bemyndiga en person som är bosatt i Sverige att på stiftelsens vägnar ta emot delgivning (särskild delgivningsmottagare). Ett sådant bemyndigande får inte lämnas till någon som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

(Jfr 2 kap. 16 a § i promemorian.)

Paragrafen, som är ny, innehåller en bestämmelse om att stiftelser med egen förvaltning och vars behöriga företrädare är bosatta utomlands skall förordna en person som är bosatt i Sverige att ta emot delgivning på stiftelsens vägnar. Frågan har behandlats i avsnitt 4.2.

Bestämmelsen gäller alla stiftelser med egen förvaltning och således även stiftelser som inte är registreringspliktiga. Om stiftelsen är registrerad, skall också den särskilde delgivningsmottagaren anmälas för registrering (se 10 kap. 3 § första stycket 3).

2 kap. 23 a §

Om stiftelsen eller dess förvaltare inte har någon behörig företrädare som är bosatt här i landet, skall förvaltaren bemyndiga en person som är bosatt i Sverige att på stiftelsens vägnar ta emot delgivning (särskild delgivningsmottagare). Ett sådant bemyndigande får inte lämnas till någon som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

(Jfr 2 kap. 23 a § i promemorian.)

Paragrafen är ny. Av den framgår att, om förvaltaren för en stiftelse med anknuten förvaltning inte har någon företrädare som är bosatt i Sverige, förvaltaren måste utse en person som är bosatt i Sverige att ta emot delgivning på stiftelsens vägnar (jfr 16 a §).

Som ”behörig företrädare” för en stiftelse eller dess förvaltare räknas bl.a. en särskild delgivningsmottagare. Om förvaltaren har en särskild delgivningsmottagare, behöver alltså någon särskild delgivningsmottagare inte utses för stiftelsen. Om förvaltaren är skyldig att för egen del utse en särskild delgivningsmottagare men låter bli att göra det, inträder skyldighet att utse särskild delgivningsmottagare för stiftelsen.

Frågan har behandlats i avsnitt 4.2.

9 kap. 7 §

I en stiftelse med egen förvaltning skall tillsynsmyndigheten förordna

1. *en ny styrelseledamot, om detta behövs för att styrelsen skall bli beslutför,*

2. *ordförande i styrelsen i fall då någon annan än styrelsen skall utse ordförande men inte gör det, samt*

3. *en i Sverige bosatt särskild delgivningsmottagare, när en sådan skall finnas enligt 2 kap. 16 a § men inte har utsetts.*

Ett förordnande enligt första stycket 1 och 2 gäller till dess att en ny ledamot eller ordförande har blivit utsedd i behörig ordning. Har den förre ledamoten entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye ledamoten för den tid entledigandet avser.

Ett förordnande enligt första stycket 3 gäller till dess att tillsynsmyndigheten har beslutat att förordnandet inte längre skall gälla. Tillsynsmyndigheten skall meddela ett sådant beslut, om det inte längre finns skäl att ha kvar förordnandet.

(Jfr 9 kap. 7 § i promemorian.)

Genom tillägget av en ny punkt 3 i *första stycket* har tillsynsmyndigheten ålagts att utse en i Sverige bosatt person att ta emot delgivning, när

en sådan skall finnas enligt 2 kap. 16 a § men inte har utsetts. Frågan har behandlats i avsnitt 4.2.

I *andra stycket* har gjorts en följdändring med anledning av tillägget i första stycket.

Tredje stycket, som är nytt, innehåller bestämmelser om när ett förordnande om särskild delgivningsmottagare upphör att gälla. Förordnandet upphör att gälla om tillsynsmyndigheten beslutar att förordnandet inte längre skall gälla. Tillsynsmyndigheten skall besluta att förordnandet inte längre skall gälla om det inte längre finns skäl att ha kvar förordnandet. Ett skäl för att upphäva förordnandet är att stiftelsen på egen hand har utsett en särskild delgivningsmottagare. Ett annat sådant skäl är att stiftelsen har utsett en styrelseledamot som är bosatt i Sverige eller att en tidigare utsedd styrelseledamot har bosatt sig i Sverige. För att tillsynsmyndigheten skall kunna besluta att förordnandet inte längre skall gälla bör det i dessa fall – såvitt gäller registrerade stiftelser – krävas att uppgift om den nye företrädaren respektive om företrädarens nya adress har registrerats i stiftelseregistret.

9 kap. 8 §

Tillsynsmyndigheten skall förordna

1. *en ny förvaltare för en stiftelse med anknyten förvaltning, om stiftelsen saknar förvaltare, och*

2. *en i Sverige bosatt särskild delgivningsmottagare, när en sådan skall finnas enligt 2 kap. 23 a § men inte har utsetts.*

Ett förordnande enligt första stycket 1 gäller tills vidare. Har den förre förvaltaren entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye förvaltaren för den tid entledigandet avser.

Ett förordnande enligt första stycket 2 gäller till dess att tillsynsmyndigheten har beslutat att förordnandet inte längre skall gälla. Tillsynsmyndigheten skall meddela ett sådant beslut, om det inte längre finns skäl att ha kvar förordnandet.

(Jfr 9 kap. 8 § i promemorian.)

Av den nya punkten 2 i *första stycket* framgår att tillsynsmyndigheten skall utse en i Sverige bosatt person att ta emot delgivning på bolagets vägnar när en sådan skall finnas men inte har utsetts. Frågan har behandlats i avsnitt 4.2.

I *andra stycket* har gjorts en följdändring med anledning av ändringen i första stycket.

Såsom framgår av *tredje stycket* kan tillsynsmyndigheten besluta att förordnandet inte längre skall gälla. Ett sådant beslut skall meddelas om det inte längre finns skäl att ha kvar förordnandet. Så är normalt fallet om stiftelsen på egen hand har utsett en särskild delgivningsmottagare och – såvitt gäller registrerade stiftelser – anmält denne för registrering.

10 kap. 2 §

Om inte annat följer av 6 § *andra stycket* skall en stiftelses styrelse eller förvaltare anmäla stiftelsen för registrering i stiftelseregistret

1. i fall som avses i 1 § *första stycket* 2 senast sex månader efter det att stiftelsen bildades,

2. i övriga fall senast sex månader efter det att stiftelsen blev bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078).

Anmälan skall innehålla uppgift om

1. *stiftelsens postadress och telefon,*
2. *styrelseledamöternas namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon eller förvaltarens namn eller firma, organisationsnummer, postadress och telefon,*
3. *revisorns namn, personnummer och postadress samt, om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, vem som är huvudansvarig för revisionen och bolagets organisationsnummer.*

Vid egen förvaltning skall *anmälan* vidare innehålla uppgift om den ort där styrelsen har sitt säte eller, om säte inte är bestämt, där förvaltningen huvudsakligen utövas. Vid anknuten förvaltning skall uppgift i stället lämnas om den ort där förvaltaren har sitt säte eller, om säte inte är bestämt, där förvaltarens egen förvaltning huvudsakligen utövas eller, om förvaltaren är ett handelsbolag, där bolaget har sitt huvudkontor inrättat.

Till anmälan skall det fogas en kopia av stiftelseförordnandet, om det är möjligt. Har styrelsen eller förvaltaren enligt 2 kap. 7 § fattat beslut om namn för stiftelsen, skall anmälan innehålla uppgift även om namnet.

(Jfr 10 kap. 2 § i promemorian.)

I paragrafen finns bestämmelser om vilka uppgifter som en registreringsanmälan skall innehålla.

Andra stycket har ändrats redaktionellt och kompletterats med en ny punkt 3. De hittillsvarande andra och tredje meningarna bildar numera ett nytt tredje stycke. Av punkten 3 framgår att anmälan också måste innehålla uppgift om revisor. Bestämmelsen gäller alla registreringspliktiga stiftelser. Av 3 § första stycket 2 följer att anmälan också skall göras när revisorn avgår eller entledigas och när ny revisor har utsetts. Frågan om registrering av revisor har behandlats i avsnitt 5.

De nuvarande bestämmelserna i tredje stycket har oförändrade flyttats till ett nytt *fjärde stycke*.

10 kap. 3 §

Anmälan för registrering i stiftelseregistret skall genast göras

1. när en föreskrift i stiftelseförordnandet har ändrats eller upphävts enligt bestämmelserna i 6 kap.,
2. när en ändring har inträtt i något förhållande som avses i 2 § andra och tredje styckena,
3. när någon har bemyndigats att företräda stiftelsen enligt 2 kap. 16 § andra stycket eller 23 § andra stycket *eller att ta emot delgivning enligt 2 kap. 16 a eller 23 a §,*
4. när stiftelsen inte längre är registreringsskyldig enligt denna lag, samt
5. när stiftelsen är upplöst.

I fall som avses i första stycket 3 skall uppgift lämnas om företrädarens *eller den särskilde delgivningsmottagarens* namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon. Har styrelsen eller förvaltaren beslutat att rätten att företräda stiftelsen samt att teckna dess namn och firma får utövas endast av två eller flera i förening, skall detta också anmälas för registrering i stiftelseregistret. Någon annan inskränkning i rätten att företräda stiftelsen och att teckna dess namn och firma får inte registreras.

När anmälan enligt första stycket 2 avser byte av förvaltare skall anmälan göras av den nye förvaltaren. I fall som avses i första stycket 5 skall anmälan göras av den avträdande styrelsen eller förvaltaren. *Om*

tillsynsmyndigheten har utsett en särskild delgivningsmottagare enligt 9 kap. 7 eller 8 §, skall anmälan göras av delgivningsmottagaren. I övriga fall skall anmälan göras av styrelsen eller förvaltaren.

(Jfr 10 kap. 3 § i promemorian.)

Paragrafens *första stycke* anger vissa förhållanden som skall anmälas för registrering i stiftelseregistret. Ändringen i punkten 2 föranleds av att det i 2 § har införts bestämmelser om att revisor skall registreras. I punkten 3 har införts bestämmelser om att särskild delgivningsmottagare (jfr 2 kap. 16 a § och 23 a §§) skall anmälas för registrering.

I *andra stycket* har gjorts en följdändring med anledning av ändringen i första stycket 3.

I *tredje stycket* finns bestämmelser om vem som skall göra en registreringsanmälan. Det har i detta stycke införts bestämmelser om att en särskild delgivningsmottagare som har utsetts av tillsynsmyndigheten (se 9 kap. 7 § första stycket 3 och 8 § första stycket 2) skall anmäla att han eller hon har utsetts till delgivningsmottagare. Om delgivningsmottagaren har utsetts av stiftelsen eller av stiftelsens förvaltare, skall stiftelsens styrelse respektive förvaltaren göra anmälan.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

1 kap. 2 a §

En pensionsstiftelse enligt 9 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. får inte vara bolagsman i ett handelsbolag. Detsamma gäller för en personalstiftelse enligt 27 § samma lag.

(Jfr 1 kap. 1 a § i promemorian.)

Paragrafen är ny. Innebörden är att en pensionsstiftelse eller en personalstiftelse inte kan vara bolagsman i ett handelsbolag. Skälen för det har behandlats i avsnitt 4.3.

Sedan tidigare gäller att stiftelser – och därmed också pensions- och personalstiftelser – är förhindrade att gå in i ett kommanditbolag som komplementärer. Om de likväl gör det, blir bolaget att anse som handelsbolag och inte som kommanditbolag (se 3 kap. 2 §). Den nya bestämmelsen går, såvitt gäller pensionsstiftelser och personalstiftelser, längre än så. Sådana stiftelser får varken vara komplementärer eller kommanditdelägare i kommanditbolag eller bolagsmän i vanliga handelsbolag. Om de likväl går in i ett sådant bolagsförhållande – vare sig det sker när bolagsavtalet ingås eller genom senare inträde i bolagsavtalet – blir också rättsföljden en annan än om åtgärden enbart hade stått i strid med 3 kap. 2 §. Bolagsavtalet skall sålunda inte anses ha rättsverkan och kan därför inte heller föras in i handelsregistret (jfr dock punkten 2 i övergångsbestämmelserna).

Huruvida ett bolagsavtal där en pensionsstiftelse eller en personalstiftelse är en av parterna har rättsverkan mellan övriga avtalsparter får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Om bolagsavtalet är träffat endast mellan pensions- eller personalstiftelsen och en annan part, torde rättsförhållandet parterna emellan vara att

bedöma som ett enkelt bolag. Bolagsavtalets syfte har ju varit att viss verksamhet skall utövas i bolag. Om det – utöver pensions- eller personalstiftelsen – finns flera bolagsmän, uppkommer frågan hur rättsförhållandet mellan dem skall bedömas. Den frågan måste bedömas med hänsyn till det aktuella avtalets innehåll och övriga omständigheter. I det enskilda fallet kan rättsförhållandet vara av den art att det kan registreras som ett handelsbolag.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.
2. Bestämmelserna i 1 kap. 2 a § gäller inte om pensions- eller personalstiftelsen har inträtt som bolagsman i handelsbolaget före lagens ikraftträdande och ansökan om registrering av bolagsavtalet har kommit in till Bolagsverket före utgången av december 2005.

Bestämmelsen om att pensions- och personalstiftelser inte får vara bolagsmän i handelsbolag gäller inte om stiftelsen har inträtt som bolagsman i handelsbolaget före lagens ikraftträdande, dvs. före den 1 juli 2005, och anmälan för registrering har skett före utgången av december 2005. En pensionsstiftelse som har ingått ett bolagsavtal enligt 1 kap. 1 § före lagens ikraftträdande kan alltså kvarstå som bolagsman under förutsättning att registreringsanmälan sker senast den 31 december 2005. Detsamma gäller om pensionsstiftelsen före lagens ikraftträdande har inträtt i ett bestående bolagsförhållande och registreringsanmälan avseende den nya bolagsmannen görs senast den 31 december 2005.

Detta innebär att handelsbolag med sådana stiftelser som bolagsmän i och för sig är giltiga. Det kan dock ifrågasättas om den placering av stiftelsens medel i handelsbolaget är att anse som nöjaktig i tryggandelagens mening (se 10 a § lagen [1967:531] om tryggande av pensionsutfästelse m.m. och avsnitt 4.3). Huruvida så är fallet ankommer på länsstyrelsen som tillsynsmyndighet att bedöma.

Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

Härigenom föreskrivs i fråga om stiftelselagen (1994:1220)

dels att 9 kap. 7 och 8 §§ samt 10 kap. 2 och 3 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 2 kap. 16 a och 23 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

16 a §

Om stiftelsen inte har någon behörig företrädare som är bosatt här i landet, skall styrelsen bemyndiga en i Sverige bosatt person att ta emot delgivning på stiftelsens vägnar (särskild delgivningsmottagare). Ett sådant bemyndigande får inte lämnas till någon som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

23 a §

Om förvaltaren inte har någon behörig företrädare som är bosatt här i landet, skall förvaltaren bemyndiga en i Sverige bosatt person att ta emot delgivning på stiftelsens vägnar (särskild delgivningsmottagare). Ett sådant bemyndigande får inte lämnas till någon som är underårig eller som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

9 kap.

7 §

I en stiftelse med egen förvaltning skall tillsynsmyndigheten förordna

1. ny styrelseledamot, om detta behövs för att styrelsen skall bli beslutförför, *samt*

2. ordförande i styrelsen i fall då någon annan än styrelsen skall utse ordförande men inte gör det.

1. ny styrelseledamot, om detta behövs för att styrelsen skall bli beslutförför,

2. ordförande i styrelsen i fall då någon annan än styrelsen skall utse ordförande men inte gör det, *samt*

3. *en i Sverige bosatt särskild*

delgivningsmottagare, när en sådan skall finnas enligt 2 kap. 16 a § men inte har utsetts.

Förordnandet gäller intill dess att en ny ledamot *eller* ordförande har blivit utsedd i behörig ordning. Har den förre ledamoten entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye ledamoten för den tid entledigandet avser.

Förordnandet gäller intill dess att en ny ledamot, ordförande *eller särskild delgivningsmottagare* har blivit utsedd i behörig ordning. Har *i fall som anges i första stycket 1* den förre ledamoten entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye ledamoten för den tid entledigandet avser.

8 §

Tillsynsmyndigheten skall förordna ny förvaltare för en stiftelse med anknuten förvaltning, om stiftelsen saknar förvaltare.

Tillsynsmyndigheten skall förordna

1. ny förvaltare för en stiftelse med anknuten förvaltning, om stiftelsen saknar förvaltare, *samt*

2. *en i Sverige bosatt särskild delgivningsmottagare, när en sådan skall finnas enligt 2 kap. 23 a § men inte har utsetts.*

Förordnandet gäller tills vidare. Har den förre förvaltaren entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye förvaltaren för den tid entledigandet avser.

Ett förordnande enligt första stycket 1 gäller tills vidare. Har den förre förvaltaren entledigats för en viss tid, gäller dock förordnandet för den nye förvaltaren för den tid entledigandet avser.

Ett förordnande enligt första stycket 2 gäller intill dess att en ny *särskild delgivningsmottagare* har utsett i behörig ordning.

10 kap.

2 §¹

Om inte annat följer av 6 § andra stycket skall en stiftelses styrelse eller förvaltare anmäla stiftelsen för registrering i stiftelseregistret

1. i fall som avses i 1 § första stycket 2 senast sex månader efter det att stiftelsen bildades,

2. i övriga fall senast sex månader efter det att stiftelsen blev bokföringsskyldig enligt bokföringslagen (1999:1078).

Anmälan enligt första stycket skall innehålla uppgift om stiftelsens postadress och telefon samt om styrelseledamöternas namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon eller för-

Anmälan skall innehålla uppgift om

1. *stiftelsens postadress och telefon,*

2. *styrelseledamöternas namn, personnummer, bostadsadress,*

¹ Senaste lydelse 1999:1106.

valtarens namn eller firma, organisationsnummer, postadress och telefon. Vid egen förvaltning skall den vidare innehålla uppgift om den ort där styrelsen har sitt säte, eller om säte inte är bestämt, där förvaltningen huvudsakligen utövas. Vid anknuten förvaltning skall uppgift i stället lämnas om den ort där förvaltaren har sitt säte, eller om säte inte är bestämt, där förvaltarens egen förvaltning huvudsakligen utövas eller, om förvaltaren är ett handelsbolag, där bolaget har sitt huvudkontor inrättat.

postadress och telefon eller förvaltarens namn eller firma, organisationsnummer, postadress och telefon,

3. revisorns namn, personnummer och postadress samt, om revisorn är ett registrerat revisionsbolag, vem som är huvudansvarig för revisionen och bolagets organisationsnummer.

Om en särskild delgivningsmottagare har utsetts, skall motsvarande uppgifter lämnas om honom eller henne.

Vid egen förvaltning skall *anmälan* vidare innehålla uppgift om den ort där styrelsen har sitt säte eller, om säte inte är bestämt, där förvaltningen huvudsakligen utövas. Vid anknuten förvaltning skall uppgift i stället lämnas om den ort där förvaltaren har sitt säte eller, om säte inte är bestämt, där förvaltarens egen förvaltning huvudsakligen utövas eller, om förvaltaren är ett handelsbolag, där bolaget har sitt huvudkontor inrättat.

Till anmälan skall det fogas en kopia av stiftelseförordnandet, om det är möjligt. Har styrelsen eller förvaltaren enligt 2 kap. 7 § fattat beslut om namn för stiftelsen, skall anmälan innehålla uppgift även om namnet.

3 §²

Anmälan för registrering i stiftelseregistret skall genast göras

1. när en föreskrift i stiftelseförordnandet har ändrats eller upphävts enligt bestämmelserna i 6 kap.,

2. när en ändring har inträtt i något förhållande som avses i 2 § andra stycket,

3. när någon har bemyndigats att företräda stiftelsen enligt 2 kap. 16 § andra stycket eller 23 § andra stycket,

4. när stiftelsen inte längre är registreringsskyldig enligt denna lag, samt

5. när stiftelsen är upplöst.

I fall som avses i första stycket 3 skall uppgift lämnas om företrädarens namn, personnummer, bostadsadress, postadress och telefon. Har

2. när en ändring har inträtt i något förhållande som avses i 2 § andra–fjärde styckena,

3. när någon har bemyndigats att företräda stiftelsen enligt 2 kap. 16 § andra stycket eller 23 § andra stycket eller att ta emot delgivning 2 kap. 16 a § eller 23 a §,

² Senaste lydelse 1998:306.

styrelsen eller förvaltaren beslutat att rätten att företräda stiftelsen samt att teckna dess namn och firma får utövas endast av två eller flera i förening, skall detta också anmälas för registrering i stiftelseregistret. Någon annan inskränkning i rätten att företräda stiftelsen och att teckna dess namn och firma får inte registreras.

När anmälan enligt första stycket 2 avser byte av förvaltare skall anmälan göras av den nye förvaltaren. I fall som avses i första stycket 5 skall anmälan göras av den avträdande styrelsen eller förvaltaren. I övriga fall skall anmälan göras av styrelsen eller förvaltaren.

När anmälan enligt första stycket 2 avser byte av förvaltare skall anmälan göras av den nye förvaltaren. I fall som avses i första stycket 5 skall anmälan göras av den avträdande styrelsen eller förvaltaren. *I fall som avses i 9 kap. 7 § första stycket 3 och 8 § första stycket 2 skall anmälan göras av den som anmälan gäller.* I övriga fall skall anmälan göras av styrelsen eller förvaltaren.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.
 2. En stiftelse som redan är registrerad när lagen träder i kraft skall anmäla revisor som har utsetts före lagens ikraftträdande för registrering före utgången av juni 2005.

Förslag till lag om ändring i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag skall införas en ny paragraf, 1 kap. 1 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 a §

En pensionsstiftelse enligt 9 § lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m. får inte vara bolagsman i ett handelsbolag. Detsamma gäller för en personalstiftelse enligt 27 § samma lag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2004.

2. Bestämmelserna i 1 kap. 1 a § gäller inte om pensions- eller personalstiftelsen har inträtt som bolagsman i handelsbolaget före lagens ikraftträdande.

Efter remiss har yttrande över promemorian Åtgärder mot missbruk inom associationsrätten (Ds 2003:24) avgetts av Göta hovrätt, Norrköpings tingsrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Länsrätten i Östergötlands län, Brottsförebyggande rådet, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren, Kammarkollegiet, Datainspektionen, Finansinspektionen, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Riksskatteverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Närings- och teknikutvecklingsverket, Patent- och registreringsverket, Svenska kommunförbundet, Svenskt Näringsliv, Svenska Bankföreningen, Företagarnas Riksorganisation, Företagarförbundet, Sveriges Försäkringsförbund, Kooperativa Förbundet, Lantbrukarnas Riksförbund, FAR, Sveriges Redovisningskonsulters Förbund SRF, Sveriges advokatsamfund, Näringslivets nämnd för regelgranskning, Föreningen Stiftelser i samverkan, Landsorganisationen (LO), Tjänstemännens centralorganisation och SACO.

Länsstyrelsen i Skåne län, Svensk Handel, Kooperativa institutet, Svenska Revisorsamfundet (SRS), Frivilligorganisationernas Insamlingsråd och Svenska Kommunförbundet har avstått från att yttra sig.

Vidare har skrift inkommit från Swedish Pension Fund Association och Föreningen Jungfru Marie Nycklar.